

La instrumentalització del cristianisme per justificar els extremismes

El primer Dilluns de Drets Humans de l'any reflexiona entorn als fonamentalismes cristians i autoritarismes

15 gener, 2020 - ALONSO

Fenòmens com Salvini, Orban, Bolsonaro, Trump o Vox han irromput en l'escena política arreu del món. Després de la recent pujada als governs de dirigents d'extrema dreta que utilitzen la religió com a mecanisme per afiançar el poder, els Dilluns de Drets Humans ha volgut endinsar-se aquesta primera setmana de gener en com i per què això es produeix i quina resposta es pot donar des de la pròpia religió.

La por com a motor

Des de la modernitat, fins a mitjans del segle XX la política i la religió havien estat secularitzades. Però en quin moment els límits es difuminen? Quina d'aquestes dues és la que s'expandeix i s'empassa l'altre? Totes dues ho han fet (ara i al llarg de la història), s'utilitzen mútuament per reafirmar-se. I com l'extrema dreta ha utilitzat la religió? "Abogar per valors religiosos sembla que dona seguretat perquè la Religió és sagrada", explicava el Doctor en Teologia i professor a la Universitat Catòlica de Bolívia, Víctor Codina. "És en moments de por i canvi, doncs, quan la població s'aferra a les corrents que defensen la religió".

Els fonamentalismes com a tal no van sorgir fins la primera dècada del segle passat als Estats Units. Però es referia a un grup relativament petit que reclamava una mirada literal de la Bíblia. "No tenien interès en entrar en la vida pública: l'arena política contaminava; més aviat intentaven fer una vida retirada", explicava la professora de sociologia a la UAB i directora del grup de recerca ISOR, Mar Griera, "molts ni tan sols votaven".

Després de tres segles de dura persecució contra el cristianisme, al segle IV Constantí i Teodosi van acollir la religió i convertir-la en oficial amb l'esperança d'unificar tot un imperi en constant conflicte. Aquest va ser el primer intent de fondre les dues fronteres.

Una evolució exògena

Les comunitats religioses fonamentalistes van mutar i renéixer en diferents espais amb la voluntat de florir públicament. Entre altres grups de protestants i catòlics que han tingut i tenen una presència pública i política rellevant, es diferencien tres corrents de moviments religiosos conservadors que han tingut més impacte en les últimes dècades. Els primers van ser els cristians evangèlics nordamericans, seguidament del pentacontalisme del *Christ Revival* i, finalment, el Cristianisme Ortodox. Totes elles tenien dinàmiques que imitaven els moviments socials, efervescent emocionalment, amb marxes i manifestacions que tenien per objectiu defensar certes concepcions sobre el que s'anomena les polítiques del cos: aquelles que tenen a veure amb la gestió del cos, la vida i la mort.

El triomf del populisme de dreta radical

“Quin paper juga el cristianisme radical a una Europa teòricament secularitzada on el populisme de dreta radical creix exponencialment?”, responia Giera. És un tipus de dreta que respecta la democràcia proceduralment, però destrueix les formes de democràcia (si s’entén com a un espai de participació igualitària).

Per una banda, les dades estadístiques de vot demostren que estar molt implicat en una comunitat cristiana és una vacuna contra l’extrema dreta. Per altra banda, el vot d’extrema dreta va vinculat a un tipus de cristianisme nominal amb postures molt radicals com el rebuig de l’immigrant. Aquesta població en creixement que sustenta d’una forma més determinant el vot de l’extrema dreta es declara cristiana en termes culturals. Es defineixen com a cristians per tradició i la seva vinculació amb la cultura europea, però no intimen profundament amb la religió. Aquesta recent realitat ja va ser anunciada pel polítòleg Samuel Phillips Huntington al 1993 sota el terme *xoc de civilitzacions*: és necessari viure en societats separades per poder preservar les diferents cultures mundials. Ja no es tracta d’un racisme ètnic i biològic, sinó de caràcter cultural. Paradoxalment, aquesta Europa laica recupera la idea de la ciutat judeocristiana que vehicula aquesta separació, en la que si es barreja amb les altres cultures es contamina.

Tornar a l’esperit

“En moments de caos, l’esperit Sant actua”, manifestava Codina. En moments de crisi és quan la religió s’endureix, però immediatament després sorgeix una contrareacció, que Codina atribuïa com a teòleg a l’aparició del esperit sant, que aboga per una Església més solidària i de cura al proïsme. Aquesta fluctuació és molt clara a l’observar els diferents concilis. L’últim, el Concili Vaticà II va apostar clarament cap a una Església més progressista, amb una actitud més oberta i tolerant, que al final no deixa de ser un recordatori del missatge més primitiu i essencial del cristianisme.